

Cambridge Scholars Publishing, 2010. — Mode of access: <http://www.cambridgescholars.com/media-space-and-gender-construction-16>. — Title from the screen.

13. Tsatsou P. Reconceptualising "Time" and "Space" in the Era of Electronic Media and Communications / P. Tsatsou // Journal of Media and Communication. — July 2009. — Vol. 1. — P. 11—32. — Mode of access: https://platformjmc.files.wordpress.com/2015/04/platformvol1_tsatsou.pdf (дата звернення: 18.04.2018). — Title from the screen.

Научная рецепция понятия медианпространство представлена в ракурсе социальнокоммуникационного подхода. Выделены технологические, территориальные, социологические, информационно-коммуникационные аспекты медианпространства. Выяснены

предпосылки возникновения и последствия укоренения атрибутов социального аспекта (гетерогенность, открытость, подконтрольность, фрагментированность) в дальнейшее развитие медианпространства.

Scientific concept of the term media space is shown from the perspective of socio-communicative approach. Technological, territorial, sociological, informationally-communicative dimensions of media space are separated. Preconditions of social space attributes' (heterogeneity, openness, accountability, fragmentation) emergence are determined, as well as consequences of their rooting and further development in media space.

Надійшла до редакції 24 квітня 2018 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 025:001.8

Тетяна Сафонова,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри інформаційної,
бібліотечної та архівної справи ХДАК

Науково-методична діяльність у бібліотечній сфері: основні напрями та тенденції

Досліджено сучасний етап науково-методичної діяльності в галузі бібліотечної справи. Розкрито основні напрями й тенденції розвитку науково-методичної діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері. Визначено чинники, що стримують розвиток методичної діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: бібліотека, науково-методична діяльність, методичний центр, інновації, форми методичної діяльності, напрями методичної діяльності.

Постановка проблеми. В умовах соціокультурних та економічних перетворень, активного впровадження інформаційних технологій бібліотечна сфера також зазнає суттєвих змін. Реформи у бібліотеках стають можливими завдяки науково-методичній діяльності, сутність, зміст і значення якої нині трансформуються відповідно до суспільних потреб.

Аналізуючи сучасний стан організації методичної роботи бібліотек України, констатуємо, що вона є однією з основних ланок науково-методичного вектора діяльності. Однак кількість публікацій із порушеної теми обмежена, бібліотечні фахівці звертаються до неї епізодично. Проблемою також є те, що методичні підрозділи більшості бібліотек не дотримуються єдиного напрямку в роботі. До чинників, що стримують розвиток методичної сфери, належить і брак чітких хронологічних меж для визначення методичної діяльності, немає однозначного розуміння її змісту та регламентувальних стандартів.

Мета статті — розкрити основні напрями та сучасні тенденції розвитку науково-методичної діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом значно зросла зацікавленість науково-методичною діяльністю, зокрема до цієї проблематики звертаються науковці Росії та Білорусії [1; 2; 3; 10; 12]. В Україні проблеми науково-методичної роботи також становлять предмет обговорень на регіональних конференціях, круглих столах, семінарах. Серед авторів, які висвітлювали різноманітні аспекти окресленого питання, виокремимо О. Дзуровчик, І. Камлик, О. Капралюк, Є. Малишко, О. Мацей, Т. Новікову, О. Романок та ін. [4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 13].

Попри те, що розкрито окремі аспекти проблеми та набуто певний досвід їх наукового осмислення, бракує праць, в яких науково-методичну діяльність у бібліотеках розглянуто системно. Ґрунтовно не проаналізовано питання розвитку методичної служби, методичного забезпечення та взаємодії бібліотек в умовах реформування, що й становить *актуальність* запропонованої роботи.

Методична робота, по суті, є мистецтвом управління організаційними та технологічними процесами

бібліотеки, що базується на вивченні й аналізі її діяльності на підставі статистичних показників, планів і звітів. Ретельний моніторинг дає змогу якнайповніше проаналізувати роботу бібліотеки, надати експертну оцінку та розробити стратегічний план її подальшого розвитку.

Методична діяльність на сучасному етапі насамперед передбачає науковість і творчість. Науковість виявляється у всебічному аналізові й прогнозуванні бібліотечної роботи. Саме ґрунтовний аналіз та методологічна база становлять основу подальшої методичної роботи та допомоги бібліотекам. Останніми роками спостерігаємо тенденцію до зростання ступеня науковості методичної діяльності, котра насамперед передбачає: розроблення методик, нормативів, стандартів, регламентів, методичних рекомендацій; підготовку фахових наукових видань і наукових публікацій; підготовку та проведення наукових заходів; здійснення наукових досліджень [3].

Наукові дослідження як найскладніший інтелектуальний процес методичної роботи допомагають проаналізувати діяльність бібліотеки, оцінити її ефективність та вдосконалити роботу. Анкетні опитування сприяють вивченню статистичних показників, аудиторії користувачів, її інформаційних потреб. Саме науково-методичний відділ координує й скеровує цей напрям діяльності, хоча в ньому беруть участь усі структурні підрозділи. Використання методистами основ наукової праці надає право вважати цю діяльність науково-методичною.

Ширші можливості в цьому контексті має інформаційний напрям науково-методичної діяльності. Методичні структури на практиці є аналітичними центрами інформації для бібліотечних працівників. Вони здійснюють інформування про публікації, видання, заходи, науково-технічні й культурні досягнення, документи правового й нормативного характеру; активно використовуються бібліотечні сайти, на яких уміщують списки нових професійних публікацій, повні тексти статей із фахових видань, нормативні та правові документи, доповіді, виступи, презентації, консультації, інформаційні й довідкові матеріали; здійснюється оперативне інформування в діалоговому режимі і в соціальних мережах. Завдяки використанню цифрового формату трансляції інформації спрощуються контакти, вдосконалюються форми й зміст методичної діяльності, підвищується її якість [3].

У сучасному суспільстві суттєво змінюється політика розвитку соціально-інформаційної сфери, орієнтуючи її на інноваційність і високу ефективність. Перспективу успішного розвитку мають лише ті бібліотеки, що обрали інноваційний шлях перетворень, одним із пріоритетних напрямів якого є науково-методична діяльність. В її межах відбувається розроблення нових інформаційних продуктів і послуг, впровадження сучасних бібліотечних технологій, методичний моніторинг діяльності установ і прогнозування їхнього розвитку.

Сьогодні метою науково-методичної діяльності в бібліотечній сфері є досягнення відповідності між наявними методами бібліотечної діяльності й тими,

що потрібні для реалізації завдань установи. Слід постійно вдосконалювати роботу бібліотек, оскільки наразі показники її ефективності не збігаються з суспільними потребами, а отже актуальним є розроблення й впровадження інновацій. Саме методисти мають оперативно реагувати на зміни, активно використовуючи нововведення у діяльності, завдяки чому відбувається впровадження досягнень теорії в практику, а практичні успіхи стають надбанням теоретичної думки [2].

З урахуванням вимог часу науково-методичні служби бібліотек шукають нові підходи й принципи роботи, актуальним стає створення методичних центрів. Виокремимо основні напрями методичної діяльності на сучасному етапі:

- методичне консультування;
- надання практичної допомоги бібліотекам;
- науково-дослідна діяльність;
- аналітична робота;
- підвищення кваліфікації бібліотекарів;
- вивчення та поширення передового досвіду та інноваційних форм роботи вітчизняних і закордонних бібліотек.

Важливим напрямом також є допомога у впровадженні цифрових і PR-технологій, рекламна діяльність бібліотеки та її просування у соціальних мережах.

Сьогодні всередині відділів бібліотек створюють різноманітні сектори: науково-дослідні, зв'язків із громадськістю (паблік рілейшнз), прогнозування тощо, змінюється структура і склад кадрів методичних відділів; разом із фахівцями бібліотечного профілю працюють економісти, маркетологи, психологи, мовознавці, технологи.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій відкривається можливість для створення електронних банків даних методичних консультацій та їх оперативного використання. Важливим аспектом методичного впливу також є система "зворотного зв'язку", тобто відгук бібліотекарів-практиків щодо результатів впровадження рекомендацій.

Враховуючи викладене, сучасному методисту для успішного виконання своїх функцій, спрямованих на інноваційний розвиток бібліотечної діяльності, окрім вищої освіти та досвіду роботи, потрібно мати навички оперативного реагування; володіти методами аналізування й прогнозування; розуміти проблеми аудиторії й визначати шляхи їхнього вирішення. Доречним може бути введення у структуру самостійного відділу психологів, програмістів, менеджерів, маркетологів, фахівців із PR-діяльності тощо.

Методичні центри покликані допомагати бібліотекам урізноманітнити роботу, зробити обслуговування читачів творчим і відповідним сучасним потребам. Ставлення методистів до проблеми має бути не шаблонними, а індивідуальним, диференційованим завдяки експерименту, теоретичним пошукам та оперативній інформації (зокрема й про інновації).

Для досягнення зазначеної мети методичні центри мають вирішувати такі завдання:

- забезпечувати функціонування єдиної системи організаційно-методичного впливу на бібліотечно-інформаційне обслуговування;

— виявляти, аналізувати, узагальнювати й поширювати досвід роботи публічних бібліотек;

— вивчати інновації та запроваджувати їх у бібліотеках;

— надавати консультації, практичну допомогу з питань обслуговування; координувати діяльність бібліотек усіх систем і відомств;

— проводити науково-дослідну роботу; підвищувати рівень професійної компетенції бібліотечних працівників;

— готувати методичні матеріали [7].

Пошук нових підходів до бібліотечної діяльності сприяє урізноманітненню видів і тематики заходів, підвищенню їхньої популярності серед користувачів. Зрозуміло, що форми роботи бібліотеки й сьогодні передбачають традиційні презентації, зустрічі, огляди, Дні інформації, проте новітні підходи до організації процесу обслуговування не лише зацікавлять постійних користувачів, а й привернуть увагу нових.

Отже, основною формою методичного забезпечення є бібліотека — методичний центр. Спеціальні структурні підрозділи методичної роботи центральних бібліотек здійснюють основний методичний супровід нових напрямів діяльності та координують роботу інших відділів. Саме ця форма методичного забезпечення є найефективнішою, оскільки оптимально відповідає потребам бібліотечної практики, однак більшість установ, за винятком бібліотек Міністерства культури України, не має чіткого порядку організації й функціонування методичних центрів.

Зауважимо, що розвиток науково-методичної діяльності стримують чимало економічних, організаційних і методологічних чинників, з-поміж яких: брак чіткої позиції щодо організації методичної діяльності в бібліотечній сфері; проблема кадрів, здатних виконувати складні завдання методичної діяльності; недостатнє фінансування заходів методичного характеру, наприклад відряджень для обміну інноваційним досвідом; недостатнє розуміння представниками органів управління бібліотечною справою стратегії, мети, завдань, напрямів, пріоритетів методичної діяльності; потрібно також розробити методику роботи в цифровому середовищі.

На нинішньому етапі, як зазначалося, зміст і форми методичної роботи трансформуються, що потребує й реорганізації методичних служб. На перший план виходять інформаційна та освітня функції, на відміну від раніше головної функції контролю. Інноваційна діяльність є провідним напрямом активного впливу методичної роботи на завдання бібліотеки й полягає у запровадженні у практику прогресивних форм і методів праці.

Форми методичної діяльності доволі різноманітні, але до нових і найефективніших належать: консультування, методичні рекомендації, посібники, вказівки, семінари, бібліозустрічі, тренінги, практикуми, ділові ігри, курси, творчі звіти та заходи.

Попри те, що на сучасному етапі триває переосмислення методичної діяльності, а окремі фахівці навіть ставлять під сумнів потребу в ній, значення цієї

роботи складно переоцінити. Її результатом є ефективне функціонування бібліотек і вдосконалення обслуговування; підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців та використання знань у роботі; успішна інноваційна, інформаційна, науково-дослідна діяльність та впровадження новацій; значний зріст показників; створення якісних інформаційних продуктів. Чимало керівників і методистів бібліотек розуміють, що методична служба потребує вдосконалення, зокрема завдяки диференційованому впровадженню нововведень у цій сфері.

Висновки. Науково-методична діяльність має бути спрямована на вдосконалення функцій бібліотек, введення у практику нових, прогресивних форм і методів. Проте диференціація певних напрямів і функцій методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності не означає їхньої ізоляції. Навпаки, на практиці вони взаємопов'язані, оскільки від стану бібліотечних ресурсів, різноманітності продуктів і послуг, рівня розвитку інформаційних технологій, а також адаптивності системи управління бібліотекою безпосередньо залежить якість бібліотечно-інформаційних послуг і ступінь забезпечення потреб користувачів.

Науково-методична робота сприяє розв'язанню багатьох завдань системного характеру. В умовах розвитку цифрових технологій потреба у використанні загальних методів бібліотечної діяльності суттєво зростає, оскільки для створення електронних бібліотек і здійснення бібліотечної діяльності у віртуальному середовищі мають бути розроблені єдині правила, стандарти, технологічні та інші нормативи.

Сьогодні основними напрямками роботи науково-методичного відділу є методичний моніторинг та аналітична діяльність, зокрема для виявлення й поширення передових бібліотечних технологій, досвіду роботи; консультативно-методична допомога бібліотекарям; інноваційна діяльність книгозбірні та підвищення кваліфікації її кадрів, що передбачає й безперервну бібліотечну освіту.

Для подальшого розвитку методичної діяльності пропонуємо такі заходи:

— введення у штатний розпис бібліотечних закладів посади методиста і формування спеціального структурного підрозділу відповідно до законодавчо закріпленого обов'язку центральних бібліотек зі здійснення методичної роботи;

— створення Школи методиста, заняття в якій мають відбуватися на базі обласних і міських бібліотек для підвищення ефективності методичної діяльності;

— зміцнення зв'язків із провідними бібліотеками;

— активна участь у роботі державних і міжрегіональних професійних об'єднань та асоціацій;

— розвиток партнерських стосунків із владними структурами і зацікавленими організаціями для забезпечення фінансової підтримки бібліотечної діяльності.

Подальший розвиток науково-методичної діяльності бібліотек, їх активна співпраця для постійного обміну досвідом допоможе оптимізувати роботу та підвищити якість бібліотечно-інформаційних послуг.

Список використаної літератури

1. Авдонина Н. А. Методическое обеспечение справочно-библиографического обслуживания / Н. А. Авдонина, Н. С. Масловская // Библиография. — 2012. — № 1. — С. 65—67.
2. Акилина М. И. Методическая деятельность в библиотечной сфере: анализ содержания понятия / М. И. Акилина // Библиотековедение. — 2017. — № 66 (3). — С. 247—255.
3. Акилина М. И. Научно-методическая деятельность в библиотечной сфере: современные тенденции / М. И. Акилина // Библиотековедение. — 2016. — № 1 (2). — С. 136—144.
4. Дзуровчик О. М. Традиції та інновації в методичній роботі, ефективність їх практичного поєднання / О. М. Дзуровчик // Соціальні інновації в бібліотеках: методичний аспект : матеріали обл. семінару-тренінгу, 22—23 жовт. 2008 р. Вип. 7. — Режим доступу: <http://refs.in.ua/zakarpatska-oblasna-universalna-naukova-biblioteka-naukovo-m.html?page=2>. — Назва з екрана.
5. Камлик І. Удосконалення організації методичної роботи вузівської бібліотеки / І. Камлик // Бібліотеки і суспільство; рух у часі та просторі : наук.-прак. Інтернет-конф., Харків, НБ ХНМУ, 5—12 жовт. 2015 р.
6. Капралюк О. Науково-методична діяльність мережі наукових сільськогосподарських бібліотек: сучасний стан та проблеми / О. Капралюк // Вісник Книжкової палати. — 2015. — № 4. — С. 19—21.
7. Малишко С. Г. Інноваційна діяльність бібліотечних установ: Програми розвитку бібліотечних установ / С. Г. Малишко. — Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/innovatsiina-diyalnist-biblioteknikh-ustanov.html>. — Назва з екрана.
8. Мацей О. О. Трансформація методичної діяльності відповідно до вимог часу / О. О. Мацей // Бібліотека університету: витоки та сучасність: ХНУ. — 2012. — С. 162—171.
9. Новікова Т. Методична робота на допомогу реалізації ефективної стратегії управління змінами в бібліотеках ВНЗ / Т. Новікова, Л. Лупіка // Бібл. форум України. — 2014. — № 3. — С. 34—37.
10. Ракитская Л. М. Информационно-методическая піддержка на сайтах регіональних бібліотек / Л. М. Ракитская // Библиография. — 2016. — № 1. — С. 73—79.
11. Романюк О. Блог методиста як інструмент для професійного розвитку бібліотекарів та впровадження бібліотечних інновацій / О. Романюк // Бібл. планета. — 2012. — № 2. — С. 18—20.
12. Пшибытко М. Г. Система методического обеспечения деятельности библиотек Беларуси / М. Г. Пшибытко // Бібліяпанарама. — 2011. — Вип. 15. — С. 15—17.
13. Сафонова Т. А. Методична діяльність як основний напрям інноваційного розвитку бібліотек / Т. А. Сафонова // Інформаційно-бібліотечний сервіс і користувач: новий формат взаємодії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 23—31 жовтня 2017 р. / редкол. : О. І. Черевко (та ін.). — Харків : ХДУХТ, 2017. — С. 89—95.

Исследован современный этап научно-методической деятельности в области библиотечного дела. Раскрыты основные направления и тенденции развития научно-методической деятельности в библиотечно-информационной сфере. Определены факторы, которые сдерживают развитие методической деятельности в современных условиях.

The article examines the modern stage of scientific-methodical activity is probed in area of library business. Basic directions and progress of scientific-methodical activity trends are exposed in a library-informative sphere. Factors which restrain development of methodical activity in modern terms are certain.

Надійшла до редакції 19 квітня 2018 року

УДК 025.5:[004.77:001.814

Валентина Корнієнко,
молодший науковий співробітник НБУВ

Трансформації, інтелектуальні технології та проблеми створення системи вітчизняної реферативної інформації

Розглянуто аспекти створення системи вітчизняної реферативної інформації. Акцентовано, що її подальший розвиток можливий за умови удосконалення корпоративних відносин із вітчизняними бібліотеками та інформаційними службами. Це сприятиме розширенню кола організацій-учасників у сфері створення кластера електронних ресурсів для збільшення кількості документів, що підлягають науковому реферуванню для інформування вчених і фахівців про вітчизняні наукові досягнення з метою подальшого обміну реферативною інформацією із закордонними партнерами.

Ключові слова: електронні ресурси, реферативна інформація, реферативний журнал "Джерело", БД "Україніка наукова".

Сучасні інформаційні технології (ІТ) дають змогу науковцям ефективніше використовувати електронні ресурси (ЕР) під час пошуку потрібних даних для проведення досліджень. Однією з умов успішної

роботи з науковими першоджерелами є створення реферативної інформації, тобто аналітико-синтетичних документів, які відображають стислий зміст наукової публікації та прискорюють доступ до неї.